

Xahakotar bat mintzo

TXILLARDEGI

Xiberotar bat agertzen da gailen udara honetako euskal gaurkotasunean: Santagraziko seme den Junes Casenave euskal idazlea. «JAKIN»ek «Santagrazi» pastoral berria ezin hobeki argitaraturik, Casenave ez zaio gaur ez-agazun euskaltzaleri.

Eta, bere saltsa berean ezagutzekotan, Santagrazia joan nauzue uztailaren 16-an; pastorala aurkezteko bezperan beraz.

Berrogei ta bost bat urte, xiberera aise emaiten, hantxe topatu dugu geure pastoralari berria, horren maite duen Ehüjarre-ren ondoan.

Casenave-ren hizketan «arraphiztu» egiten da Ziberua; eta nik arratsalde eder hartan dastatu nuen Basabürü-ko aidea nahi nizukeke dastarazi.

Tx.—Aita Casenave: zure liburua ikusi dugu. Zure berri jakiten hasi gara. Apeza zara, ez da?

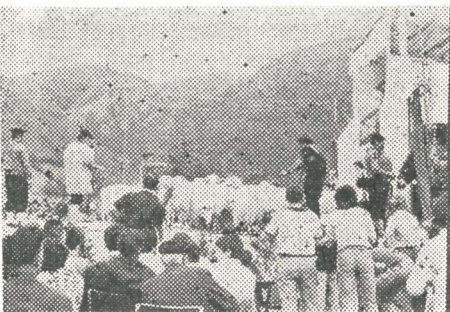
C.—Betarramista nuzu; San Migél Garikóitzen sémia, bai.

Tx.—Santagraziko seme zarela ikusten dugu. Hots, pastoralean barrena, hiru izenez agertzen da herri hau: Urdats, Santagrazi eta Sentazi. Hirurak bizi direa?

C.—Urdats oai ártio bizi züzün. Gazténetan, badakizü, gáltzen düzü, segürrik. Bena zahárretan, edo ene adínekuetan, béhin baño habótan entzün díf. Hében entzün díf nik erráiten Urdáts, jentétan ére egónik tüzü izéna. Santa-grázi, Sentázi, Urdáts. Hirúak tüzü. Eta gizúnentazko «Xahakotárrak» erráiten düzügü, eta emaztentáko «Xahakínak».

Tx.—Ziberoko ertz honetan gaudelata, euskal toki-izenei buruz egin nahi nizuke galdera zenbait. Nola esaten duzue hemen Arette, Lanne, Lescun, Biarso, Antso, eta abar?

C.—Arette «Éta» erráiten düzügü,

Lanne «Lánda», Barétous «Landa-gáinti», eta Lescun «Leskúne».

Tx.—Beste gauza batek harritu nau zure pastoralean: haragiari, bizkaitarrek bezala, «okela» erráiten diozuela hemen.

C.—«Okhela» hola-hóla erráiten düzü-

gü. Untála játen den agíentako erráiten düzügü «okhla». Bena géo úsü erráiten düzügü bér gaizá ógíentako: ógi okhelá bat, ógi zerrá bat.

Tx.—Denek egiten ahal dute euskaraz Santagrazin?

C.—Hében ai tüzü úskaraz, óro úskaráz elhestátzen tüzü. Eta hóí gáiza baliúsa düzü; eta behar düzügü azkárki etxéki. Bena nik phentsátzen díf ezpaldin badügü eskolán arrúnt zerbáit igánten, beste herrítan galtzea beítá, egün bátez hunát ére agítüko düzüla.

Tx.—Zenbat lagun zarete Santagrazin?

C.—Bostéhun eta hogói.

Tx.—Lehenengo pastoral hau dela-ta,

ez duzia pentsatu besterik izkiriatzerik?

C.—Egínik ére badít oráidanik bát. Badakizü hebéntik bi urthéren bürián, hamabigarren mentía déla Charlemáñe lehertúrik izan beitzén úskaldünétaz. Eta nik phentsátzen díf horrentáko béhar déla zerbáit bérrí egín. Eta ordín ez antzinekótan bezála, bena egíázko géiak hártü; eta egíázko géi hoietárik egín zerbáit, istóia egíázko ikhértzez. Eta hóla egin díf izánen den pastuál hóí. Eta náhi níkézü Sentazárrek éman dézen.

Tx.—Entzun dudanez, pastoral-egilez gain, kanta eta dantza biltzaile saiatua zara. «Santagrazi» honetan ager-erazi duzun neska-mutilen dantza hori, partikulazki, ez bide zen nehun eza-gutzen.

C.—Egia düzü. Ez khántiak báizik, bena hor díen gaizák oro ebili nuzu etxétan ihértze egíten. Dénbora hánitx igán díf hétan, ikhustéko amiñí bat, eta untsa, hobéki, ezagützéko. Ene herria ezagützen díf, bai; bena badakizü, béhar dügü hüllantillágotik sóegin, eta behátü; eta ordían hartáko ebili nüzü, eta seiuski egindít lan hóí étxe hánitx eta gáñe hüntan. Eta, segúr, dénbora hánitx, ez gáldü bena igán díf. Zumáit áldiz juáiten nündüzün arrásti hástian, eta berantían sártzen. Bazütüzün hérrí hüntan khantóiak étxe ba-

khoxían. «Karnétak» bazütüzien; eta «karnet» hóik gáldü tüzié, eztüzü bakhótxik éte edíeitan ahalkó han. Hüllantúrik izan nüzü zumáit étxez. Bena étxe hetára héltzian erráiten zitazién: «gáldü düzügü; edo, bestélan, arraháurrek óro úrratúrik eta gáldü dü-tüzü». Eta étxe batétan, ez düzü aspáldi, erráiten zitazién: «a! gaxúa! Déna düzügü giháuk gáldü! Bagintüzün izkibíak, 1700-kúak; eta hóik oro úrratúrik. Déna úskáran züzün». Hóik étxe bakhótxian bazütüzün aitzinétik; eta, ordían, sóizü: hórrék tüzü Xiberóko, eta lehen-lehénik Santagraziko, jakitáfia etxéki.

Tx.—Ene izena, ba dakikezu, Alvarez da. Beraz libro atxemaiten dut neure burua ondoko galdera hau egiteko. Casenave zure izena ez baita oso euskalduna...

C.—Hála düzü. Eztüzü úskaldúna éne izéna. Zeen ene áita sórtzez Azpia-gáintiko züzün.

Tx.—Biarnotarra, beraz, biarnésa.

C.—Ezkotéko züzün. Ama ez: áma herritárra düzü, «Püntenekúa», niháur bezala. Badüzü bi Püntenia Santagrazin.

Tx.—Hortaz ama «xahakina» duzu.

C.—Hála düzü. Bena áita ére, badakizü, Azpia-gáinti hortan, bér arráza düzü; eta aitzinétik úskaldúnak zütüzün, «Aspe» hitzak béra erráiten dian bezála.

Tx.—Besterik ezer nahi ahal duzu erantsi «ZERUKO ARGIA»ren irakurleentzako?

C.—Gaizá bat erráiten ahal díf: ikhúsi behar déla ze lána egíten díen móthko etá gízun hoieék, eta ze bihótz handiaekin. Izgarríko lána egin dízie.

Tx.—Eskérrik hánitx, Aita Casenave! Agian izanen da ona pastoral hau, eta oraino hobeá Orrega'koa. Eta Biba Urdats!!

Gainean, eder, izugarri, Ehüjarreko naba. Beherean. harkaitzen artean, Khakuetako arrollá:

«Khakuetako arrolla lotsagarria mila khana barna da zolatik gafiñala. Hil haiek igaran zien aidian bidia, eta zolan jo zien gogor zen harria»...

Han ikusi dugu, lanean kementsu, pastoralaren «khantoreen» egile manexa: Roger Idiart apeza. Han ere Txomin Peillen, loriatua. Eta beste anitz, lehen agerraldia baino lehenago ere haraino joanak.

Eta Euskal Herriko herririk ederrena Urdats hau ote den gelditu naiz pentsatzen.